

Mini

BIJENWORKSHOP

Maak jouw tuin bijvriendelijk

INLEIDING

Dit miniboekje gaat over wilde bijen. In de media zie of hoor je misschien wel eens dat het niet goed gaat met bijen. En dat mensen zich daar zorgen over maken. In dit boekje staat waarom bijen belangrijk zijn, wat bijen zijn en de hele dag doen, en wat ze nodig hebben. Steeds met praktische tips om in jouw eigen tuin of balkon toe te passen. Dat hoeft niet meteen een perfecte bijvriendelijke oase te worden. Alle beetjes helpen.

foto: P van Breugel

Rosse metselbij bij nestholte

WAAROM ZIJN BIJEN BELANGRIJK?

Bijen hopen de hele dag van bloem naar bloem om nectar en stuifmeel te verzamelen. Als ze een bloem bezoeken halen ze daar niet alleen stuifmeel op, maar blijft er ook wat stuifmeel van de vorige bloem achter. De voortplanting van veel planten en het maken van vruchten gaat met stuifmeel. Omdat planten niet even naar een andere plant toe kunnen lopen om stuifmeel uit te wisselen, hebben ze hulp nodig. Sommige planten gebruiken de wind. Een groot deel heeft echter de hulp nodig van insecten. Vooral van bijen en andere insecten die van bloem naar bloem vliegen. Die insecten noem je bestuivers.

Zonder bijen dus minder planten en minder vruchten. Ongeveer 75% van de groente- en fruitsoorten in de supermarkt zouden verdwijnen zonder bestuivers. Bijvoorbeeld appels, peren, aardbeien, tomaten en courgettes. Maar ook voor de productie van koffie, thee en chocolade zijn we afhankelijk van bestuivers. Ook veel planten – wel 80% – die in de Nederlandse natuur groeien, zijn afhankelijk van bestuivers. Zonder bijen ziet het landschap er dus een stuk eentoniger en saaier uit. En met minder plantensoorten is Nederland minder bestand tegen de gevolgen van klimaatverandering.

WAT ZIJN BIJEN EN WAT DOEN ZE DE HELE DAG?

Veel mensen denken bij bijen meteen aan een bijenkorf met een imker die daar honing uit haalt. Dat zijn honingbijen. Honingbijen leven in grote groepen (volken) en kunnen niet zonder mensen overleven. Ze zijn heel bekend en er vliegen er veel van rond, maar er leeft maar 1 soort van in Nederland. Er leven hier ook heel veel andere soorten bijen; ongeveer 360. De meeste van die bijen leven alleen en in het wild. Dat zijn dan ook de wilde bijen. Hommels zijn ook wilde bijen. Zij leven vaak wel in kleine groepen (volken) samen.

Steenhommel

Volwassen bijen zijn vooral bezig met nesten maken en voedsel verzamelen voordat ze eitjes in die nesten leggen. Terwijl ze dat doen, moeten ze zelf natuurlijk ook eten. Zo zijn ze heel wat energie en tijd kwijt aan het heen en weer vliegen tussen bloemen en nest en het nest bouwen.

Bijen bezoeken honderden tot duizenden bloemen per dag. Dezelfde bloemen worden vaak meerdere dagen achter elkaar bezocht.

WAT HEBBEN BIJEN NODIG?

Een nestplek en bouw materiaal

Bijen hebben een plek nodig waar ze een nest kunnen maken. Dat doen ze meestal door een holletje te graven. In dat nest maken ze een soort kamertjes met in elke kamer een eitje. Daar stoppen ze stuifmeel bij, zodat de larve uit het eitje iets te eten heeft. Voor zo'n nest hebben ze een goede plek nodig. Ook hebben ze bouw materiaal nodig om het nest mee af te werken, zoals stukjes blad. Vijf tips om bijen te helpen met hun nestje:

1. De eitjes van bijen hebben veel **warmte** nodig om uit te komen. Bijen maken dus graag een nest op een zonnige plek. Houd daar rekening mee als je een plekje voor bijen inricht.
2. Ongeveer driekwart van de bijensoorten graaft holletjes **in de grond**. Ze maken graag gebruik van een zanderig plekje met weinig planten. Houd een plekje in je tuin kaal, leg je tegels niet strak tegen elkaar en voeg ze met zand.
3. Bijen die boven de grond nestelen, kiezen erg verschillende plekken. Sommigen maken nesten in dode of levende planten, tussen stenen, of zelfs in een oud slakkenhuisje. Met een **zonnig rommelhoekje** met dood hout en takken met holtes, en wilde planten, geef je bijen bouw materiaal en een plek om te nestelen.
4. **Bijenhôtels** zijn er in veel soorten en maten, ze zien er vaak gezellig uit en het is leuk om ze zelf te maken. Maar let op: je helpt er veel minder soorten bijen mee dan met zanderige plekjes en een rommelhoekje. En bijen stoppen meestal na een paar jaar met het schoonmaken van de gebruikte nesten. Dan moet het insectenhôtel of onderdelen ervan worden vervangen.
5. Bijen maken stevige nesten, maar ze zijn niet van beton. Door te **schoffelen** en te spitten maak je de nesten kapot of blokkeer je de uitgang. Minder doen in je tuin = meer doen voor wilde bijen ;)

Rosse metselbij in bijenhôtel

Pluimvoetbij bij nestgang

Voedsel

Bijen hebben stuifmeel en nectar nodig. Sommige bijensoorten hebben zich helemaal gespecialiseerd op één plantensoort. Andere bijensoorten zijn niet kieskeurig. Om veel bijen te helpen, is het dus belangrijk om verschillende plantensoorten neer te zetten. Drie praktische voedseltips:

1. Combineer je planten zo, dat ze **na elkaar bloeien** in plaats van allemaal tegelijkertijd. Het is mogelijk om elke maand wel iets in bloei te hebben. Dat heet een lange bloeihoog. Verschillende bijensoorten zijn op verschillende momenten in het jaar actief. Met een lange bloeihoog is er altijd wel iets te eten. Bonus: je hebt zelf altijd iets vrolijks om naar te kijken.

2. Lijken wilde bloemen je wel leuk, maar vind je het ook snel rommelig staan? Kies er dan voor om een **strook grond** of een bak in te zaaien. Je kunt er eventueel nog stenen omheen leggen waardoor het er toch strak uit ziet.
3. Het is heel belangrijk om **biologische planten en zaden** te gebruiken. Niet-biologische producten zijn vaak behandeld met gif om ze tegen insecten en schimmels te beschermen. Die zijn zo effectief, dat zelfs de planten en bloemen uit bespoten zaden giftig zijn. En daar kunnen bijen door aangetast raken, waardoor ze niet meer kunnen vliegen of zelfs dood gaan.

oktober / november / december

januari / februari / maart

juli / augustus / september

Appel

april / mei / juni

Tuinonderhoud

Of beter gezegd: minder tuinonderhoud. Bijen hebben het meeste last van insecticiden, het verstoren van nesten of het wegmaaien van voedselplanten. Maar je wilt natuurlijk zelf ook van je tuin of balkon kunnen genieten. Dus hier nog wat extra tips voor bij- en mensvriendelijk tuinonderhoud:

1. Heb je een gazon? Dan kun je uiteraard planten toevoegen. Maar je kunt bijen ook al helpen door niet heel je gazon te **maaïen** en bloemen te laten groeien en bloeien. Bijvoorbeeld aan de randen. Of laat het geheel meer groeien en bloeien waar je een paar strakke paden of vormen in maait.
2. Ga je alles winterklaar maken? Maak je niet te druk! Ga niet schoffelen en laat bladeren liggen. Zo kunnen bijen in de grond **overwinteren** en hebben ook andere dieren schuilplekken voor de winter. Vind je dat er rommelig uitzien? Kies dan gewoon een enkele plek waar je de bodem met rust laat.

3. **Snoei** in het vroege voorjaar in plaats van in de herfst en snoei niet alles weg. Zo kunnen bijen en andere insecten in stengels overwinteren en bessen en zaden zijn voedsel voor vogels.
4. Heb je last van plagen in je tuin, zoals slakken of bladluis? Er zijn vaak ook **bijvriendelijke alternatieven** om ze te bestrijden. Zo kun je bladluis aanpakken met groene zeep in water en slakken vangen in een bakje met bier. Via www.nederlandzoemt.nl/bestrijdingsmiddelen lees je meer. De oplossingen zijn vaak goedkoper, en ook nog veiliger voor kinderen en huisdieren.

Sommige bijen behangen hun nest met stukjes blad. Die knagen ze dan uit. Of ze knippen haren van planten met hun scherpe kaken.

BONUS

Een klein overzicht met bijvriendelijke planten

Hieronder staat een klein overzicht met een aantal bijvriendelijke planten. In deze selectie zitten opties voor verschillende balkons en tuinen. En deze planten zijn vaak te vinden bij tuincentra. Je kunt een uitgebreidere lijst downloaden via www.nederlandzoemt.nl/bijvriendelijkeplanten

Eenjarige planten

- Echte kamille – Matricaria recutita
- Goudsbloem – Calendula officinalis
- Phacelia – Phacelia tanacetifolia

Tweejarige planten

- Honingklaver – Melilotus
- Kaasjeskruid – Malva
- Vingerhoedskruid – Digitalis
- Slangenkruid – Echium vulgare

Vaste lage planten

- Boterbloem – Ranunculus
- Ezelsoor – Stachys byzantina
- Lavendel – Lavandula angustifolia

Kruiden – ook goed te houden in potten

- Tijm – Thymus
- Munt – Mentha
- Marjolein (oregano) – Origanum vulgare

Fruitplanten

- Bes (aalbes) – Ribes
- Bosbessen – Vaccinium
- Fruitbomen (alle soorten)

Bomen en struiken voor weinig oppervlak

- Rotsheide – Pieris
- Dwergmispel – Cotoneaster
- Kleinblijvende rhododendron – Rhododendron
- Esdoorn – Acer

Bomen en struiken voor veel oppervlak

- Linde – Tilia
- Wilg – Salix
- Sleedoorn – Prunus spinosa
- Vlier – Sambucus nigra

Zie je een uitgeputte bij? Vervoer ze met een blaadje naar een bloem in de buurt. Of los een halve theelepel suiker op in een eetlepel water en laat ze daarvan drinken.

Wil je nog meer over bijen leren? Volg dan de e-learning iets BIJ-leren op natuuracademieonline.ivn.nl/resources

Of scan deze QR code

NEDERLAND ZOEMT

Nederland Zoemt is een project waarin IVN Natuureducatie en Natuur & Milieu samenwerken met als doel het structureel vergroten van voedselaanbod en nestgelegenheid voor wilde bijen in Nederland.

nederlandzoemt.nl

Nederland
ZOEMT

In actie voor de bij

ivn natuur
educatie

**NATUUR
& MILIEU**

Bijen spelen een sleutelrol in het gezond en zuiver houden van de natuur rondom onze waterbron. Zo zet Spa zich onder meer in voor het stimuleren van het aantal wilde bijen in haar beschermd natuurgebied.